

УДК 336.027:35.078.5:636/639

Галайко А. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

Статтю присвячено вивченню державної підтримки розвитку суб'єктів тваринницького підприємництва. Досліджено порядок, умови і види фінансової підтримки розвитку тваринництва в Україні. Проаналізовано обсяги фінансової підтримки суб'єктів тваринницького бізнесу. Визначено проблеми реалізації державної підтримки галузі тваринництва. Представлено напрями вдосконалення фінансової підтримки суб'єктів тваринницького підприємництва. Вдосконалено державну підтримку підприємств галузі тваринництва.

Ключові слова: тваринництво, державна підтримка, суб'єкт тваринницького підприємництва, фінансова політика, бюджетні кошти.

Постановка проблеми. Тваринництво є важливою галуззю сільського господарства, яке виробляє високоякісні продукти харчування та забезпечує сировиною харчову і легку промисловість. Більш результативному розвитку галузі тваринництва сприяє державна фінансова підтримка. Важливість державної підтримки галузі тваринництва полягає не тільки в тому, що ефективніше розвиватиметься легка та харчова промисловість, а й у тому, що ця підтримка допомагає більш стрімкому переведенню галузі тваринництва на промислову основу, що призведе до швидшого розширеного відтворення в сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню державної фінансової політики підтримки розвитку галузі тваринництва приділяється велика увага. Необхідно виокремити вітчизняних науковців, які досліджували цю тему, наприклад: Л.Д. Тулуш, О.Д. Радченко, О.М. Барилевич, М.В. Місюк, В. Марцинкевич, Н. Коломієць та багато інших. На діяльність підприємницьких структур у галузі тваринництва та на її державну підтримку впливає багато чинників, через це сьогодні існує недостатність економічних досліджень у цій сфері.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на широке дослідження питань фінансової підтримки тваринництва, за умов динамічних змін в економіці залишається потреба в систематизації і узагальненні особливостей державного фінансового сприяння розвитку суб'єктів господарювання в галузі тваринництва, у визначенні проблем реалізації та напрямів удосконалення цього бюджетного фінансування, у врахуванні фінансово-господарських результатів діяльності суб'єктів тваринницького бізнесу, в їх державній підтримці.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей державного сприяння розвитку галузі тваринництва, визначенні його проблем та наведенні напрямів удосконалення і розроблення державної підтримки суб'єктів тваринницького бізнесу з урахуванням їхніх фінансово-господарських результатів діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна фінансова підтримка галузі тваринництва є складовою частиною фінансової політики розвитку агропромислового комплексу. Підтримка виробників тваринницької продукції надається у вигляді бюджетної тваринницької дотації для підтримання рівня платоспроможного попиту споживачів такої продукції і запобігання появі збитковості виробників цієї продукції. Бюджетна дотація поширюється на: велику рогату худобу; свиней; овець; коней; птицю свійську; кролів; молоко незбиране вищого, другого і першого ґатунків, яке не піддане будь-якому обробленню, переробленню або пакуванню для подальшої реалізації; стрижену вовну; кокони тутового шовкопряда; натуральний мед [1].

Бюджетні ресурси для підтримки галузі тваринництва спрямовуються за такими напрямками: 1) часткова компенсація вартості будівництва і реконструкції тваринницьких ферм та комплексів, доїльних залів, підприємств із перероблення сільськогосподарської продукції; 2) часткове відшкодування процентної ставки за банківськими позиками, що залучені для покриття витрат, які пов'язані з веденням діяльності в галузях вівчарства, козівництва, аквакультури, бджільництва, звірівництва, королівства і шовківництва; 3) часткова компенсація куплених для подальшого відтворення племінних тварин, до яких належать телиці, нетелі, корови молочного, м'ясного і молочно-м'ясного напрямів продуктив-

ності, свинки, кнурці, вівцематки, барани, ярки, сперма бугаїв, ембріони великої рогатої худоби, що мають генетичну цінність; 4) часткове відшкодування вартості будівництва і реконструкції тваринницьких ферм та комплексів, доїльних залів, підприємств із перероблення сільськогосподарської продукції в частині витрат, що профінансовані за рахунок банківських позик; 5) спеціальна бюджетна дотація для вирощування молодняка великої рогатої худоби, котрий народився у господарствах фізичних осіб; 6) спеціальна бюджетна дотація для утримання корів молочного, м'ясного і молочно-м'ясного напрямів продуктивності [2].

Спеціальна бюджетна дотація охоплює велику рогату молочну худобу, м'ясну велику рогату худобу, молодняк великої рогатої худоби різноманітного віку, коней, овець, свиней, бджолину сім'ю, продукцію шовківництва. Така бюджетна дотація надається тільки по тваринах, що пройшли ідентифікацію і реєстрацію за умови цілковитого запровадження системи подальшого контролю над цільовим використанням бюджетних ресурсів [1].

Відшкодування відсотків надається господарюючому суб'єкту за нараховані та сплачені в поточному році за користування позикою, розмір якої не перевищує 100 млн. грн. Надання цієї компенсації здійснюється в розмірі 1,5 облікової ставки Національного банку України, яка діє на дату нарахування процентів, проте не вище розмірів, що передбачені кредитною угодою, зменшених на 3 п. п. Суб'єкт господарювання, котрий одержав компенсацію процентів за банківськими позиками, не має права на отримання часткового відшкодування вартості будівництва і реконструкції тваринницьких ферм та комплексів, доїльних залів, підприємств із перероблення сільськогосподарської продукції у частині витрат, що профінансовані за рахунок банківських позик. Також ця ділова одиниця не має права на отримання часткової компенсації вартості будівництва і реконструкції тваринницьких ферм та комплексів, доїльних залів, підприємств із перероблення сільськогосподарської продукції [2].

Відшкодування вартості об'єктів, які профінансовані за рахунок банківських позик, надається господарюючим суб'єктам, які залучили в банках – резидентах України позики терміном до п'яти років розміром до 500 млн. грн. на один об'єкт у національній валюті для будівництва чи реконструкції тваринницьких ферм і комплексів для утримання свиней, великої рогатої худоби, птиці, водоплавної птиці, індиків, доїльних залів, підприємств із перероблення сільськогосподарської продукції. Відшкодування вартості об'єктів, що профінансовані за рахунок банківських позик, здійснюється кожного місяця в розмірі 25% фактично понесених витрат на реконструкцію чи будівництво об'єктів згідно із кредитною угодою. У разі використання в 2018 р. на будівництво чи реконструкцію об'єктів 30% і більше загального розміру кредиту господарюючому суб'єкту відшкодовується 25% витрачених кредитних фінансів на цілий період кредитування з вирахуванням розміру сплаченої компенсації. Суб'єкти тваринницького бізнесу, котрі отримали таку фінансову підтримку, не мають права на одержання часткового відшкодування процентної ставки за банківськими позиками, що залучені для покриття витрат, які пов'язані з веденням діяльності в галузях вівчарства, козівництва, аквакультури, бджільництва, звірівництва, кролівництва і шов-

ківництва. Вони теж не можуть отримати часткову компенсацію вартості будівництва і реконструкції тваринницьких ферм та комплексів, доїльних залів, підприємств із перероблення сільськогосподарської продукції [2].

Надання дотації за утримання корів відбувається на безповоротних засадах два рази на рік господарюючим суб'єктам за кожну наявну станом на перше січня і на перше липня поточного року ідентифіковану і зареєстровану корову в обсязі 750 грн. за одну голову. Дотація за молодняк дається на безповоротних засадах фізичним особам за утримання ідентифікованого і зареєстрованого молодняка великої рогатої худоби до 13-місячного віку, котрий народився в господарствах фізичних осіб. Вона дається за кожні чотири місяці утримання молодняка наростаючим підсумком з урахуванням його віку в розмірі: за проміжок часу утримання молодняка віком від одного до п'яти місяців – 300 грн. за голову; за термін утримання молодняка віком від п'яти до дев'яти місяців – 700 грн. за голову; за строк утримання молодняка віком від дев'яти до тринадцяти місяців – 1 500 грн. за голову. Загальний розмір дотації за молодняк не може бути більшим ніж 2 500 грн. на одну голову молодняка [2].

Часткова компенсація вартості племінних тварин, сперми та ембріонів відбувається на безповоротних засадах господарюючим суб'єктам за куплені ними генетичні ресурси в період з 1 жовтня 2017 р. до 30 вересня 2018 р. в розмірі до 50% вартості без податку на додану вартість, проте не більш як: 1) за куплені в Україні племінні телиці, нетелі корови молочного, м'ясного та молочно-м'ясного напрямку продуктивності вітчизняного походження з племінних заводів і племінних репродукторів чи завезені в режимі імпорту – 24 000 грн. за одну голову; 2) за придбані в Україні племінні свитки і кнурці з племінних заводів і племінних репродукторів чи завезені в режимі імпорту – 5 000 грн. за одну голову; 3) за куплені в Україні племінні вівцематки, барани, ярки з племінних заводів і племінних репродукторів чи завезені в режимі імпорту – 4 000 грн. за одну голову; 4) за придбану в Україні сперму бугаїв вітчизняного походження чи за ввезену у режимі імпорту за умови внесення плідників до Каталогу бугаїв молочних, молочно-м'ясних порід чи Каталогу бугаїв м'ясних порід і типів із визначеною племінною цінністю – 100 грн. за одну дозу в розрахунку не більше трьох доз на одну голову власного маточного поголів'я; 5) за ембріони великої рогатої худоби – 500 грн. на одну штуку [2].

Суб'єкти тваринницького підприємництва мають можливість отримати часткову компенсацію вартості об'єктів на безповоротних засадах за закінчені в поточному році етапи будівництва і реконструкції тваринницьких ферм та комплексів для утримання великої рогатої худоби, свиней, птиці, водоплавної птиці, індиків, доїльних залів, підприємств із перероблення сільськогосподарської продукції. Таке відшкодування здійснюється для об'єктів із вартістю до 500 млн. грн. без урахування податку на додану вартість у розмірі 30% їхньої вартості; для об'єктів із вартістю більш як 500 млн. грн. без урахування податку на додану вартість – 30% від 500 млн. грн.; для об'єктів, що створюють 500 та більше робочих місць незалежно від їхньої вартості без урахування податку на додану вартість – 30% вартості [2].

Державна підтримка галузі тваринництва проводиться шляхом бюджетного фінансування про-

грам, як-от: 2801540 «Державна підтримка галузі тваринництва», 2801180 «Фінансова підтримка заходів в АПК». У складі першої програми передбачалися кілька напрямів: збереження кількості поголів'я худоби, поліпшення матеріальної бази галузі тваринництва, допомога розвитку тваринництва у особистих селянських господарств. У рамках другої програми здійснюється фінансування заходів із підтримки господарюючих суб'єктів агропромислового комплексу шляхом здешевлення кредитів і відшкодування лізингових платежів, надання фінансової підтримки для утворення оптових ринків сільськогосподарської продукції, часткова компенсація підприємствам вартості будівництва і реконструкції тваринницьких ферм та комплексів і підприємств із виготовлення комбікормів, здійснення програми селекції в тваринництві і птахівництві на підприємствах агропромислового комплексу [3, с. 222–223].

Важливо проаналізувати обсяги державної фінансової підтримки галузі тваринництва з 2014 до 2016 р. Відповідний аналіз покаже практичні аспекти реалізації цієї державної підтримки і дасть змогу виявити недоліки в розподілі бюджетних ресурсів. У табл. 1 представлено обсяги державної підтримки галузі тваринництва.

Фінансова підтримка тваринництва є нерівномірною за програмами і за роками. Фактичне спрямування коштів одержувачам фінансової підтримки є меншим за виділені асигнування, а подекуди вона взагалі не спрямовувалася. Так, суб'єкти тваринницького підприємства зовсім не отримали державну підтримку в 2014 р. і в 2016 р. У 2014 р. кошти за програмою 2801540 «Державна підтримка галузі тваринництва» навіть не передбачалися річним розписом.

На ефективність державної фінансової підтримки тваринництва негативно впливають її незначні обсяги, складність доступу до ресурсів пересічними виробниками, часта зміна програм підтримки і залежність її фактичного виконання від доходів державного бюджету. Невеликі розміри державної підтримки не можуть задовольнити потреби суб'єктів тваринницького бізнесу в додаткових фінансових ресурсах. Складна процедура отримання державної підтримки утруднює отримання бюджетних ресурсів звичайними виробниками для своєї діяльності. Через систематичну зміну програм підтримки господарюючі суб'єкти змушені підлаштовувати свою діяльність, що негативно впливає на ефективність їхньої роботи. Своєю чергою, сільськогосподарські виробники можуть не отримати державну підтримку через недостатність бюджетних коштів [3, с. 225].

Іншими напрямами, що потребують державної підтримки, є розвиток селекційних програм та відродження племінної справи, сприяння утворенню кооперативів у молочному скотарстві, збільшення ветеринарно-санітарного контролю, сприяння дотриманню наявних і розроблених нових стандартів, обов'язкове дотримання вимог, котрі забезпечили б поступлення на ринок конкурентоспроможної та якісної продукції [5, с. 21].

Потребує вдосконалення державна фінансова підтримка галузі скотарства. Це зумовлено тим, що Україна займає низькі позиції за обсягами виготовлення продукції скотарства і за її прибутковістю порівняно із зарубіжними державами. Для цього потрібно не тільки проводити планування розмірів виробництва молока та яловичини, а й розробити нову модель стимулювання роботи виробників. У рамках цієї моделі необхідно спрос-

тити процедуру вивільнення земельних ділянок і одержання дозволів на будівництво комплексів; створити систему забезпечення якості молока в усіх господарствах; надати надійну кредитку і фінансову підтримку [6, с. 20].

Державі доцільно підтримувати розвиток тваринництва на основі малих і середніх фермерських господарств та відмовитися від фінансової підтримки промислового тваринництва. Також слід установити заборону міжнародним банкам розвитку здійснювати фінансову підтримку великих об'єктів тваринництва і забезпечити жорсткий контроль над впливом наявних об'єктів. Беручи до уваги економічні й екологічні переваги анаеробного зброжування в процесі утилізації тваринницьких відходів, потрібна державна підтримка застосування біогазу для одержання електроенергії і тепла на підприємствах тваринництва [7, с. 24–25].

Для вдосконалення фінансової підтримки розвитку тваринництва в Україні можна використати світовий досвід. Підтримка тваринництва у США відбувається комплексно разом з іншими галузями сільського господарства. Це пов'язано з тим, що власники тваринницьких ферм не є впевненими у цінах на свою продукцію у зв'язку з ризиками втрат через хвороби худоби чи несприятливі погодні умови. Рослиництво є кормовою базою для тваринництва і внаслідок поганих погодних умов суб'єкти тваринницького підприємства можуть зазнавати втрат через високу вартість відгодівлі тварин. Тому в США спостерігається практика страхових виплат, а не прямого субсидування. Коли фермерам загрожують непередбачена ринкова ситуація, сильна посуха чи повінь, їм надається часткове страхування, що є менш витратним. У разі менших ризиків тваринництву надається більша страховка [8].

На нашу думку, ставку часткового відшкодування вартості будівництва і реконструкції тваринницьких ферм та комплексів, доїльних залів, підприємств із перероблення сільськогосподарської продукції, що профінансовані за рахунок банківських позик, необхідно зробити плаваючою і прив'язати її до фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання. Суть такого підходу полягає у тому, що держава відшкодовує 25% фактично понесених витрат на реконструкцію чи будівництво об'єктів у разі досягнення господарюючим суб'єктом точки безбитковості чи неспрямування ним чистого прибутку в подальше виробництво. Ставка відшкодування в обсязі 25% понесених фактичних витрат на будівництво об'єктів також слугує базою розрахунку компенсації за позитивного чи негативного фінансового результату діяльності підприємства. Часткова компенсація вартості фактично понесених витрат на будівництво об'єктів збільшується на 0,4% на 1% приросту чистого прибутку, який спрямований у подальше виробництво на наступний рік, а зменшується в наступному році на 0,7% на 1% приросту збитку в минулому році. Базою розрахунку приросту чистого прибутку за рік і приросту збитку за рік є останній чистий прибуток за рік та останній збиток за рік упродовж усього періоду діяльності суб'єкта тваринницького підприємства. Наприклад, коли фірма спрямувала 1% чистого прибутку на наступний рік у подальше виробництво, то їй держава відшкодовує 25,4% (25% + 0,4%) фактично понесених витрат на реконструкцію чи будівництво об'єктів. У разі отримання компанією 1% приросту збитку компенсація цих витрат на наступний рік надається

Таблиця 1

Обсяги державної підтримки галузі тваринництва

Програми	Роки							
	2014		2015		2016		2017	
	Виділено асигнувань (тис. грн.)	Фактично спрямовано (тис. грн.)	Виділено асигнувань (тис. грн.)	Фактично спрямовано (тис. грн.)	Виділено асигнувань (тис. грн.)	Фактично спрямовано (тис. грн.)	Виділено асигнувань (тис. грн.)	Фактично спрямовано (тис. грн.)
2801180 «Фінансова підтримка заходів в АПК»	399,3	0	2462,7	2446,1	4000	0	5000	5000
2801540 «Державна підтримка галузі тваринництва»	0	0	250000	40584,7	4497,8	0	170000	169999,7
Разом	399,3	0	252462,7	43030,8	8497,8	0	175000	174999,7

Джерело: складено за даними [4]

в розмірі 24,3% (25% – 0,7%) їх величини. Така модель державної підтримки дасть можливість економити бюджетні кошти на підтримку збиткових підприємницьких структур у галузі тваринництва і стимулюватиме їх працювати прибутково, тим самим забезпечуючи розширене відтворення швидкими темпами.

Висновки. Державна фінансова підтримка розвитку галузі тваринництва призначена для покриття частини витрат будівництва і реконструкції тваринницьких ферм та комплексів, доїльних залів, підприємств із перероблення сільськогосподарської продукції; часткової компенсації процентної ставки за банківськими позиками; часткового відшкодування придбаних для подальшого відтворення племінних тварин; часткової компенсації вартості будівництва і реконструкції тваринницьких ферм та комплексів, доїльних залів, підприємств із перероблення сільськогосподарської продукції у частині витрат, що профінансовані за рахунок банківських позик. Також до цієї державної підтримки входить спеціальна бюджетна дотація для відгодівлі молодняка великої рогатої худоби, що народився у господарствах фізичних осіб; спеціальна бюджетна дотація для утримання корів молочного, м'ясного і молочно-м'ясного напрямів продуктивності.

Реалізація фінансової політики підтримки розвитку тваринництва в Україні нашою задачею є на певні проблеми, як-от: невеликі розміри підтримки, складна процедура доступу до ресурсів

для звичайних виробників, нестабільність підтримки та її залежність від доходів державного бюджету. Вдосконалити фінансову підтримку підприємств галузі тваринництва можна шляхом застосування світового досвіду, де практикуються страхові виплати замість субсидування.

Вдосконалено державну фінансову підтримку суб'єктів тваринницького бізнесу, яка включає плаваючу ставку компенсації фактично понесених витрат на будівництво і реконструкцію тваринницьких ферм та комплексів, доїльних залів, підприємств із перероблення сільськогосподарської продукції, що профінансовані за рахунок банківських позик. Ця ставка відшкодування прив'язана до фінансових результатів діяльності і збільшується зі зростанням чистого прибутку та зменшується зі зростанням збитку. Такий механізм дасть можливість економити бюджетні кошти на фінансову підтримку збиткових підприємств галузі тваринництва та додатково стимулюватиме їх працювати прибутково.

Перспективою подальших досліджень є поліпшення державної підтримки тваринництва з урахуванням впливу нових економічних чинників. Також подальші дослідження можуть охоплювати вдосконалення розробленої моделі державної підтримки суб'єктів тваринницького бізнесу в частині зміни плаваючої ставки відшкодування залежно від економічного розвитку галузі тваринництва.

Список використаних джерел:

1. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-IV, станом на 15 серпня 2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (дата звернення: 01.09.2018).
2. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки галузі тваринництва: Постанова Кабінету Міністрів України від 07 лютого 2018 р. № 107 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/107-2018-%D0%BF> (дата звернення: 02.09.2018).
3. Тулуш Л.Д., Радченко О.Д. Державна фінансова підтримка галузі тваринництва в умовах реформування спеціальних оподаткування. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. 2016. Вип. 24(3). С. 219–230. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZnpPdatue_2016_24\(3\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZnpPdatue_2016_24(3)_28) (дата звернення: 02.09.2018).
4. Стан фінансування АПК (щорічна інформація). Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://minagro.gov.ua> (дата звернення: 03.09.2018).
5. Барилевич О.М. Тваринництво: стан галузі та перспективи відродження. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія «Економічні науки». 2013. Вип. 1(6). Т. 1. С. 18–22. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/18.pdf> (дата звернення: 03.09.2018).
6. Місюк М.В. Державна підтримка ринкового розвитку тваринництва. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2014. № 1(25). С. 15–27.
7. Марцинкевич В., Коломієць Н. Розвиток тваринництва в Україні проблеми та рекомендації. Київ, 2014. 32 с.
8. Світові моделі підтримки сільського господарства / Укрінформ. 2016. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2012230-svitovi-modeli-pidtrimki-silskogo-gospodarstva.html> (дата звернення: 05.09.2018).

Галайко А. М.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ФИНАНСОВАЯ ПОЛИТИКА ПОДДЕРЖКИ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛИ ЖИВОТНОВОДСТВА

Резюме

Статья посвящена изучению государственной поддержки развития субъектов животноводческого предпринимательства. Исследован порядок, условия и виды финансовой поддержки развития животноводства в Украине. Проанализированы объемы финансовой помощи субъектам животноводческого бизнеса. Определены проблемы реализации государственной поддержки отрасли животноводства. Представлены направления совершенствования финансовой поддержки субъектов животноводческого предпринимательства. Усовершенствована государственная поддержка предприятий отрасли животноводства.

Ключевые слова: животноводство, государственная поддержка, субъект животноводческого предпринимательства, финансовая политика, бюджетные средства.

Halaiko A. M.

Ivan Franko National University of Lviv

STATE FINANCIAL POLICY OF SUPPORT OF DEVELOPMENT OF STOCK-BREEDING BRANCH

Summary

The article focuses on the study of state support of development of entities of stock-breeding entrepreneurship. Order, conditions and kinds of financial support of development of stock-breeding in Ukraine are investigated. Volumes of the financial aid to the entities of the stock-breeding business are analyzed. Problems of realization of the state support of the stock-breeding branch are determined. Directions of improving of the financial support to the entities of stock-breeding entrepreneurship are presented. The state financial support of enterprises of stock-breeding branch is improved.

Keywords: stock-breeding, state support, entity of stock-breeding entrepreneurship, financial policy, budget money.